

УДК 614

DOI: 10.15587/2523-4153.2021.228246

АНАЛІЗ ПРАВОВИХ ЗАСАД БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Ф. В. Апшай, О. В. Халак

How to Cite:
Apshai, F., Khalak, O. (2021). Analysis of legal principles of life safety. ScienceRise: Juridical Science, 1 (15), 4–7. doi: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2021.228246>

This study discusses the legal framework for life safety in Ukraine as of the current year. Ensuring an adequate level of safety at the enterprises of various forms of ownership and directions of the modern economy is a vital task in terms of creating decent working conditions in the country and the development of its economy. The development of the sovereign Ukraine must be accompanied by the creation of a safe state of the environment, economic production, and living conditions to ensure the proper level of human life. The main place in this process is occupied by the legislation in the field of regulation of relations between human health and the environment and safety in emergencies and situations of everyday life, i.e. life safety. The relevance of the subject is conditioned by the need to create an appropriate legal framework for life safety in the country as of its current state. The methodology of this study is based on a combination of a systematic approach to determining the main factors that ensure the establishment of legal foundations for life safety in Ukraine at present and an analytical method of research on a wide scope of issues in this subject area. The main results, obtained during this study, include the identification of the main factors of life safety in modern Ukrainian society and the importance of the legal framework, developed by the state for proper regulation of these issues, as well as the main directions of development of a certain level of life safety culture in modern Ukrainian society. Prospects for further research within the framework of the chosen subject area are conditioned by the need to qualitatively identify the main factors, influencing the process of gradual development of the legal framework for life safety in Ukraine as of its current state and the importance of timely coverage of relevant legal aspects that are vital in modern realities. The applied value of this study lies in the possibility of implementing its main results and conclusions in practice in order to obtain a reliable tool for timely and high-quality determination of the basic legal principles of life safety in Ukraine

Keywords: *concepts and categories of life safety, directions of life safety at the enterprise, basics of life safety management*

© The Author(s) 2021

This is an open access article under the CC BY license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).

1. Вступ

Питання безпеки життєдіяльності людини набули особливої актуальності, оскільки життєдіяльність людини й створення нею в процесі розвитку індустріальної цивілізації комфортної штучного середовища проживання призвели до забруднення й деградації природного довкілля проживання, зростання ризику аварій та катастроф, природних катаклізмів тощо. Невміння людини забезпечити свою безпеку в реальних природних, техногенних і соціальних умовах зумовило необхідність підготовки громадян до безпечної поведінки в повсякденному житті й на виробництві в різних ситуаціях. Саме тому, набувають все більшої актуальності питання забезпечення гідних правових засад безпеки життєдіяльності у контексті економічного розвитку України, та створення необхідних умов щодо дотримання конституційних норм у сфері охорони праці [1–3].

Фактори, що впливають на людину, можна класифікувати наступним чином: природні; техногенні; фактори, що впливають на життєдіяльність людини; чинники соціальні, військові; фактори, що впливають на психічний стан, тощо. Очевидно, можливо виділити рівні впливу факторів: комфортний, допустимий, небезпечний, надзвичайно небезпечний [3, с. 142]. Суспільство та держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генфонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення [4].

«Культура безпеки суспільства – це сукупність поділюваних усіма членами суспільства і його соціальними групами поглядів та переконань, що стосуються ризику, аварій й загроз здоров'ю; це звіт переконань, норм, установок, а також досягнень соціальної та технологічної практики, який орієнтований на мінімізацію ризику» [5, с. 179]. Можна з впевненістю стверджувати, що теоретичні основи повинні містити критерії безпеки життєдіяльності, які включають: гранично допустима концентрація (ГДК), гранично допустимий рівень (ГДР) [6, 7]. Таким чином, проблема

правових засад безпеки життєдіяльності в Україні станом на теперішній час полягає у необхідності визначення правових основ питання контролю рівня безпеки життєдіяльності у країні з огляду на рівень її економічного стану у сучасних умовах.

2. Літературний огляд

Дослідження різноманітних питань правових засад безпеки життєдіяльності в Україні мають місце у наукових роботах сучасних вчених В. І. Вауліна [8], В. Н. Босак [9], О. В. Березюка й М. С. Лемешева [4] та інших. Автори всебічно висвітлюють різні аспекти формування правових засад безпеки життєдіяльності у сучасному суспільстві та необхідність їхнього дотримання задля збереження здоров'я та життя сучасних працівників різних сфер діяльності у країні. Крім того у дослідженнях дається оцінка правовим документам, що були розроблені та впроваджені у державі станом на теперішній час з метою якісного оцінювання та окреслення широкого кола питань, тісно пов'язаних із дотриманням норм безпеки життєдіяльності.

3. Мета та завдання дослідження

Мета статті полягає у створенні належних правових засад забезпечення безпеки життєдіяльності в Україні.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Визначення головних чинників безпеки життєдіяльності в Україні станом на 2020 рік.
2. Оцінка справжнього рівня правової підтримки з боку держави різноманітних аспектів безпеки життєдіяльності та оцінки реальних перспектив створення надійних правових засад безпеки життєдіяльності.

4. Матеріали та методи

Практика аналізу й статистичні дані за оперативними зведеннями МНС, інших міністерств, та показує, що загибель на пожежах, матеріальний збиток від них і в цілому від надзвичайних ситуацій (НС) техногенного та природного характеру знижується. Однак, періодично виникають суперечності між виробничим потенціалом та неухильним зростанням суспільних потреб, які з кожним роком набувають більш складний характер. Створення нових виробництв, інтенсивне технологічне оновлення базових секторів економіки, зростання кількості підприємств вимагає адекватної системи захисту населення від техногенних катастроф будь-якого походження [10, с. 171].

Для якісного та своєчасного вирішення завдань забезпечення створення у майбутньому належних правових засад безпеки життєдіяльності в поняття «освітні аспекти безпеки життєдіяльності» включені:

- визначення головних аспектів питань безпеки життєдіяльності на уроках безпеки життєдіяльності у школах;
- вивчення студентами ряду вузів навчального матеріалу за програмою «Безпека життєдіяльності людини»;
- курси по перепідготовці та підвищенні кваліфікації для різних категорій учнів, по лінії пожежно-технічного мінімуму, промислової безпеки, автоматичним системам пожежогасіння та ліквідації НС, аварійно-рятувальної служби центральних органів виконавчої влади та ін.

5. Результати дослідження

Культура безпеки життєдіяльності (культура БД) – це певний рівень розвитку людини та суспільства, що характеризується значимістю завдань забезпечення безпеки життєдіяльності в системі особистих і соціальних цінностей, розповсюдженістю стереотипів безпечної поведінки в повсякденному житті та в умовах небезпечних й надзвичайних ситуацій, ступенем захисту від загрози і небезпечною у всіх сферах життєдіяльності. Мета культури БД – безпека, що досягається через сукупність матеріально-технічних, економічних, філософських, цивільно-правових та інших аспектів життя людини, досягається даний стан через формування особистості – носія специфічних якостей. Необхідно знати, що культура БД – це власне частина загальної культури [11, с. 129–130].

Формування правових засад безпеки життєдіяльності необхідне задля створення необхідних умов захисту прав громадян на працю згідно норм діючого законодавства. Відповідно до Закону "Про цивільну оборону України" № 2974-XII [12], основоположного документу щодо захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій, громадяни України мають право на захист свого життя і здоров'я від наслідків аварій, катастроф, значних пожеж, стихійного лиха. Закон України "Про пожежну безпеку" № 3745-XII [13] визначає загальні правові, економічні та соціальні основи

забезпечення пожежної безпеки, регулює відносини державних органів, юридичних і фізичних осіб у цій галузі незалежно від виду їх діяльності та форм власності.

Закон України "Про дорожній рух" № 3353-ХІІ [14] регулює суспільні відносини у сфері дорожнього руху та його безпеки, визначає права, обов'язки і відповідальність суб'єктів. Закон "Про охорону навколишнього природного середовища" № 1264-ХІІ [15] гарантує екологічно безпечне становище для життя та здоров'я людей. Діяльністю Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2020 році забезпечено оперативне реагування на 116 класифікованих НС (Табл. 1).

Таблиця 1

Статистичні дані щодо кількісних показників класифікованих НС

Вид НС	Кількість НС	Загинуло	Постраждало
НС техногенного характеру			
Унаслідок аварій чи катастроф на транспорті	13	57	34
Унаслідок пожеж, вибухів	26	66	27
Унаслідок впливу шкідливих і радіоактивних речовин	0	0	0
Унаслідок раптового руйнування будівель	4	0	0
Унаслідок аварій в електроенергетичних системах	0	0	0
Унаслідок аварій в системах життєзабезпечення	4	0	0
НС природного характеру			
Геологічні	0	0	0
Метеорологічні	12	0	10
Гідрологічні (поверхневих вод)	3	5	0
Пожежі у природних екологічних системах	13	16	133
Медико-біологічні	35	13	96
НС соціального характеру			
Встановлення вибухового пристрою	1	0	4
Нещасні випадки	4	13	1

Суспільство та держава відповідальні перед сучасним й майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем» [4]. Правові засади безпеки життєдіяльності у сучасній Україні забезпечують належний захист прав громадян на здійснення праці із правовим захистом усіх, пов'язаних із цим ризиків з боку держави [9, с. 43–44].

Таким чином, для розробки методичних основ формування культури БД потрібно визначити об'єкти, у яких необхідно формувати культуру безпеки життєдіяльності та які повинні бути її носіями, та методи впливу на ці об'єкти з метою досягнення бажаних їх якостей й властивостей. Головними методами та засобами впливу на формування культури БД, крім підвищення знань в області безпеки життєдіяльності, потрібно підняти моральні та етичні уявлення індивіда, звернути увагу на психологічний, а також патріотичне виховання, все це дозволить обмежити кількість загроз й ризиків [16, с. 243].

6. Висновки

1. Найважливішою складовою вирішення проблеми забезпечення економічної, соціальної та військової безпеки держави є навчання населення громадянської оборони та захисту від надзвичайних ситуацій. Суттєве значення у зазначеному контексті також мають питання прищеплення населенню належного рівня розуміння культури безпеки життєдіяльності.

2. У сучасних умовах необхідно виходити з необхідності консолідації всіх національних сил: державних, приватних та громадських. Формування культури безпеки життєдіяльності у країні та правових засад цього процесу потребує його належного регулювання на державному рівні. Головними чинниками цього процесу повинні стати розробка з боку держави певних нормативних актів, що регулюють усі питання у цьому напрямку та створюють належні умови щодо правового захисту праці у країні.

Література

1. Patwa, T. Z., Moussa, M. (2018). Transforming your culture of safety: Time to lead. Society of Petroleum Engineers – SPE International Conference and Exhibition on Health, Safety, Security, Environment, and Social Responsibility 2018. Richardson: Society of Petroleum Engineers, 1–8. doi: <http://doi.org/10.2118/190671-ms>

2. Hill, R. H. (2018). Make safety a habit! *Journal of Chemical Health and Safety*, 25 (2), 12–17. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jchas.2017.10.006>
3. Dastafkan, R., Salehi, H., Hooshmand, M. M. (2020). Provision of Peace and Right to Health through Sanctions: Threats and Opportunities. *Archives of Iranian Medicine*, 23 (4Suppl1), S43–S48. doi: <http://doi.org/10.34172/aim.2020.s9>
4. Березюк, О. В., Лемешев, М. С. (2011). Безпека життєдіяльності. Вінниця: ВНТУ, 204.
5. Девисилов, В. А., Павлихин, Г. П. (2009). Компетенции по безопасности жизнедеятельности в стандартах высшего образования. Высшее образование в России, 7, 179–180.
6. Miller, T. R., Levy, D. T., Swedler, D. I. (2018). Lives saved by laws and regulations that resulted from the Bloomberg road safety program. *Accident Analysis & Prevention*, 113, 131–136. doi: <http://doi.org/10.1016/j.aap.2018.01.014>
7. Jones Rn, A. (2018). Safety: Practice of caring for the welfare of others. *Journal of Perioperative Practice*, 28 (7-8), 171. doi: <http://doi.org/10.1177/1750458918785763>
8. Ваулин, В. И. (2019). Теоретические основы подготовки студентов в области безопасности жизнедеятельности. Известия Саратовского университета. Серия: Философия. Психология. Педагогика, 2 (19), 141–144.
9. Босак, В. Н. (2017). Безпека життєдіяльності людини: Особливості викладання та методичне забезпечення. Вища технічна освіта, 1 (1), 40–45.
10. Тимошков, В. Ф. (2018). Парадигма безопасности жизнедеятельности. Наука и образование сегодня, 2, 171–172.
11. Надеин, К. А. 2016. Методы и средства формирования культуры безопасности жизнедеятельности. Психология и педагогика: Методика и проблемы практического применения, 5, 129–133.
12. Про цивільну оборону України (1993). Закон України № 555-XIV. 03.02.1993. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-12#Text>
13. Про пожежну безпеку (1993). Закон України № 3745-XII. 17.12.1993. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3745-12#Text>
14. Про дорожній рух (1993). Закон України № 3353-XII. 30.06.1993. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text>
15. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань (1998). Закон України № 15/98-ВР. 19.02.1998. Available at: <http://parusconsultant.com/?doc=005ZWDFAF7F>
16. Зарубина, Р. В. (2010). Формирование культуры безопасности. Вестник Таганрогского института им. А. П. Чехова, 2, 240–245.

Received date 10.02.2021

Accepted date 09.03.2021

Published date 31.03.2021

Апшай Федір Васильович, викладач, кафедра соціокультурної діяльності, Ужгородський інститут культури і мистецтв, вул. Минайська, 38/80, м. Ужгород, Україна, 88009
E-mail: fed.apshai6493-11@murdoch.in

Халак Олег Васильович, викладач, кафедра соціокультурної діяльності, Ужгородський інститут культури і мистецтв, вул. Минайська, 38/80, м. Ужгород, Україна, 88009
E-mail: o_khalak@uoel.uk